

Masarykova univerzita Brno
Právnická fakulta

Mezinárodní kupní smlouva
(seminární práce)

Zpracoval : **Dušan Bartoš**

Seminární skupina č.2
Obor: Právo a podnikání

Obsah

1. Pojem mezinárodní kupní smlouva	3
2. Volba práva	3
3. Volba cizího právního řádu	3
4. Volba českého práva	4
5. Vídeňská úmluva	4
6. Právní režim podle Vídeňské úmluvy	5
7. Neprovedení volby práva	5
8. Použité prameny	6

1. Pojem mezinárodní kupní smlouva

Ve světovém měřítku se postupně vytvořily různé systémy, na nichž spočívá právní úprava kupní smlouvy, nicméně v samotném základním pojetí podstaty kupní smlouvy není v podstatě žádných rozdílů. Pojmovými znaky kupní smlouvy jsou ve všech právních řádech předmět koupě a kupní cena. Stejně tak jak je tomu v našem § 409 obchodního zákoníku. Bez těchto dvou podstatných náležitostí nelze mluvit o kupní smlouvě.

Tématem mého textu však není kupní smlouva jako taková, ale kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku, tedy to, co se v tomto textu objevuje pod názvem mezinárodní kupní smlouva. Charakteristické je pro ni především to, že dochází k jejímu uzavření mezi stranami, které nemají sídlo, bydliště, eventuelně místo podnikání na území téhož státu anebo to, že zboží, které je předmětem takové smlouvy, má být přemístěno z jednoho státu do jiného.

Jde tu tedy o zapojení cizího prvku do smluvního závazkového vztahu vznikajícího z uzavřené kupní smlouvy. Je-li v právním poměru vzniklém z kupní smlouvy obsažen cizí prvek, pak podléhá právní regulace tohoto vztahu mezinárodnímu právu soukromému a z běžné kupní smlouvy se stává kupní smlouva mezinárodní. Pro tu však platí poněkud jiná pravidla a v procesu jejího vzniku je třeba zvažovat více otázek než pouze vzájemná práva a povinnosti smluvních stran. Je třeba především jasně a zřetelně zvolit právní režim smlouvy, zejména s ohledem na řešení potencionálně vzniklých sporů.

2. Volba práva

Na prvním místě při určování právního režimu mezinárodní kupní smlouvy by měla být vždy volba práva. V českém právu je volba práva koncipována jako neomezená, což znamená, že je možné zvolit si kterýkoliv existující platný právní řád. K tomuto nejvýraznějšímu projevu neomezené volby práva se připojují další atributy, jimiž jsou možnost realizovat volbu práva nejen při uzavření smlouvy samé, ale i později, pak se hovoří o dodatečné volbě práva, a dále možnost volby různých právních řádů pro jednotlivé složky právního vztahu, pak jde o volbu více právních řádů.

Volbu práva upravuje v českém právním řádu pro závazková práva § 9 zákona č. 97/1963 Sb. Smluvní strana mezinárodní kupní smlouvy tedy může v procesu zavírání smlouvy zvolit právo, jímž se mají vzájemné vztahy řídit. Samozřejmě je v této věci nutný konsensus obou smluvních stran jako ostatně o všech jiných částech smlouvy, neboť smlouva vždy vzniká konsensem dvou či více subjektů.

3. Volba cizího právního řádu

Jednou z variant, které nabízí volba práva, je zvolení jakéhokoliv jiného platného práva než práva českého. Může být tedy zvolen německý BGB nebo i právo některé z latinskoamerických zemí. V tom neklade české mezinárodní právo soukromé svým subjektům žádné překážky. Tato volba nemusí mít žádný vztah k cizímu prvku vyskytujícímu se v závazkovém vztahu, takže je možné, aby smlouva mezi českým a německým obchodníkem podléhala právnímu režimu francouzského práva apod. Obvyklou formou volby právního řádu je tzv. doložka o volbě práva jako součást uzavírané smlouvy. Důležité je také upozornit na důsledky z volby cizího práva vyplývající.

Strany musejí počítat s tím, že na takto vzniklý závazkový vztah budou muset být aplikována všechna relevantní kogentní ustanovení zvoleného práva. Pokud chtějí působnost některého z nich vyloučit nebo podřídit úpravu dané materie jinému rozhodnému právu, pak musí nastoupit v úvodu této části zmíněná volba více právních řádů, respektive výslovné vyloučení účinnosti konkrétních ustanovení zvoleného práva.

Ani volba práva však není zcela všemocná. Zvolením jiného než českého práva nelze zcela vyloučit aplikaci tzv. nutně použitelných norem, obsažených především v předpisech veřejnoprávní povahy.

I přes volbu práva, např. rakouského, je tedy nutné respektovat v závazkovém vztahu s mezinárodním prvkem normy určené zejména k ochraně devizového trhu, měnového hospodářství, k regulaci zahraničního obchodu, k ochraně spotřebitele, ale i normy technické a hygienické a další, které jsou závazné v České republice.

Nevhodná volba, byť mající v procesu vzniku kupní smlouvy oslnivý účinek, může být později zcela kontraproduktivním krokem znamenajícím ekonomickou ztrátu či dlouhodobé obtíže.

4. Volba českého práva

Zvolení českého právního řádu pro úpravu mezinárodní kupní smlouvy je druhou z možností, kterou volba práva ve smyslu mezinárodního práva soukromého poskytuje. Na první pohled se může zdát zvolení českého práva českým subjektem jako nadbytečné, avšak problematika je poněkud složitější.

Především nelze zapomenout na skutečnost, že uzavření mezinárodní kupní smlouvy je závazkovým vztahem s cizím prvkem. Musí být tedy vyřešena základní otázka mezinárodního práva soukromého, kterého práva má být užito. Druhá strana v právním poměru má zcela jistě stejné oprávnění použít svého domovského právního řádu jako český subjekt, proto tedy zvolení českého práva pro režim kupní smlouvy není zbytečností, ani formalitou.

Dohodnou-li se však strany na podřízení právního režimu smlouvy českému právu, pak nastává další problém související s existencí Vídeňské úmluvy. Uvedou-li smluvní strany v doložce o volbě práva to, že volí jako rozhodné právo české, pak vznikají pochybnosti, zda je touto cestou volena úprava Vídeňskou úmluvou či úprava obsažená v § 729 až § 755 obchodního zákoníku.

Nelze tedy než doporučit, aby smluvní strany v případě, že chtějí podřít režim smlouvy českému obchodnímu zákoníku, a nikoliv Vídeňské úmluvě, tuto skutečnost výslovně a pregnančně uvedly, jinak se může stát, že rozhodným právem bude ve výsledku jiné než původně zamýšlely.

Dále je třeba odpovědět na otázku, lze-li v rámci volby práva vyloučit i použití § 729 až § 755 obchodního zákoníku. Charakter volby práva v českém mezinárodním právu soukromém jako neomezené by k této možnosti sváděl. Bylo by tím např. umožněno, aby se kupní smlouva mezi českým a polským obchodním partnerem řídila ustanoveními českého občanského zákoníku, který také obsahuje právní úpravu kupní smlouvy. Odpověď je však negativní.

Český obchodní zákoník v hlavě III. části třetí obsahuje zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu. Ustanovení § 729, které tuto materii zákona uvozuje a vymezuje předmět úpravy, je kogentní, což znamená, že se od něj nelze v rámci smluvní volnosti odchýlit. Zvolí-li se tedy smluvní strany, že se jejich vztah řídí českým právem, pak mohou z českého právního řádu nastoupit pouze k tomu určená ustanovení § 729 až § 755 obchodního zákoníku.

Ale aby věc nebyla tak jednoduchá, nelze zapomenout na to, že kogentní povahu má pouze samotný § 729 obchodního zákoníku, ostatní ustanovení III. hlavy části třetí mají dispozitivní povahu, takže strany závazkového vztahu v mezinárodním obchodě je mohou výslovnou dohodou ve smlouvě modifikovat, nebo i vyloučit. Pak je nutné pečlivě tvořit a posléze zkoumat obsah dané smlouvy, neboť jen on bude rozhodující pro řešení následně vzniklých otázek.

Ve shrnutí k volbě českého právního řádu pro režim mezinárodní kupní smlouvy je třeba upozornit na „určité hranice“ neomezenosti volby práva. Především nelze zapomínat na existenci tzv. nutně použitelných norem a na existenci Vídeňské úmluvy jako součásti českého právního řádu. Její význam bude jiný ve smluvním vztahu s příslušníkem státu, který je jejím signatářem, a jiný s příslušníkem státu nesmluvního.

Při uzavírání kupní smlouvy je vždy důležité si uvědomit, zda má být Vídeňská úmluva vyloučena, či nikoliv. Pokud ano, pak je to třeba učinit vždy důsledně a jasně. Opomenuta nesmí být ani kogentnost české právní úpravy závazkových vztahů v mezinárodním obchodu a možné varianty z této skutečnosti vyplývající.

5. Vídeňská úmluva

Další z možností právního režimu mezinárodní kupní smlouvy je využití právní úpravy tzv. Vídeňské úmluvy, která byla přijata jako Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží na Diplomatické konferenci ve Vídni v roce 1980.

K obecné charakteristice Vídeňské úmluvy lze uvést, že se skládá ze 101 článku a její obsah je rozčleněn do čtyř částí. První část (čl. 1 až 13) obsahuje vymezení předmětu úpravy a obecná ustanovení společná pro celou Vídeňskou úmluvu. Část druhá (čl. 14 až 24) je věnována problematice uzavírání mezinárodní kupní smlouvy, třetí část (čl. 25 až 88) tvoří vlastní jádro Vídeňské úmluvy a obsahuje ustanovení o právech a povinnostech prodávajícího a kupujícího, která vznikají na základě uzavřené smlouvy a jejího porušení a poslední část (čl. 89 až 101) je věnována závěrečným ustanovením, z nichž mimořádný význam mají výhrady při podpisu Vídeňské úmluvy tak, aby se zajistil co největší počet smluvních států.

V tomto textu se nebudu zabývat se jednotlivými ustanoveními Vídeňské úmluvy, byť by některá z nich byla velmi zajímavá. Je však nezbytné okomentovat minimálně dvě ustanovení, bez nichž by nebylo možné v dalším výkladu pokračovat. V prvním případě jde o čl. 95, který umožňuje při ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu k úmluvě učinit výhradu, a to prohlášením, že smluvní stát nebude vázán čl. 1 odst. 1 písm. b) Vídeňské úmluvy.

Tuto výhradu totiž vláda bývalé ČSFR použila (totéž samozřejmě platí i pro současnou ČR), kromě ní pak dále ještě USA a Čína. Jejím využitím byl zúžen rozsah použitelnosti Vídeňské úmluvy pouze na ty případy, kdy dochází ke koupi zboží mezi stranami, které mají místa podnikách v různých státech, jestliže jsou tyto státy smluvními státy Vídeňské úmluvy. Vyloučena aplikace Vídeňské úmluvy je naopak v těch případech, které upravuje zmiňovaný čl. 1 odst. 1 písm. b), tedy v těch, kdy podle ustanovení mezinárodního práva soukromého se má použít právního řádu některého smluvního státu.

V praxi to znamená, že bude-li český obchodník uzavírat mezinárodní kupní smlouvu se státním příslušníkem smluvního státu Vídeňské úmluvy, pak se bude uzavřená smlouva řídit právě Vídeňskou úmluvou. Pokud by však nenastupovalo toto první pravidlo a smlouva by byla uzavírána se státním příslušníkem nesmluvního státu, pak Vídeňská úmluva aplikována nebude, a to ani tehdy, kdyby kolizní normy mezinárodního práva soukromého určovaly jako rozhodné práva národní právní řád smluvního státu, a tím i Vídeňskou úmluvu.

Jako druhé konkrétní ustanovení z Vídeňské úmluvy je třeba zmínit čl. 6, který stranám umožňuje vyloučit její použití jako celku nebo kteréhokoliv jejího ustanovení, případně účinky kteréhokoliv ustanovení změnit. Potřeba jasného, výslovného a nezpochybnitelného vyloučení užití Vídeňské úmluvy v doložce o volbě práva je tedy nezbytností.

6. Právní režim podle Vídeňské úmluvy

Má-li být právní režim uzavírané mezinárodní kupní smlouvy podřízen právní úpravě Vídeňské úmluvy, pak je nezbytně nutné vždy si uvědomit, zda obchodní partner, tvořící druhou smluvní stranu, je, či není státní příslušníkem smluvního státu této úmluvy. Pokud ano, pak není nutné přijímat nějaká zvláštní opatření a dokonce není třeba ani v textu smlouvy právní režim nijak řešit.

V souladu s čl. 1 odst. 1 písm. a) Vídeňské úmluvy bude úmluva beze zbytku aplikována. Nesmí se však zapomenout na existenci čl. 6, který umožňuje mnohé varianty a modifikace. Tak např. mohou být právní účinky některých ustanovení Vídeňské úmluvy modifikovány přímo autonomně ve smlouvě a v souladu se zásadou „*pacta sunt servanda*“ bude přednostně rozhodující vlastní obsah smlouvy.

Další z možných variant je, že pro řešení určité problematiky bude aplikace Vídeňské úmluvy v souladu s čl. 6 vyloučena a jako rozhodné právo bude určen jiný právní řád. Potom půjde o kombinaci Vídeňské úmluvy s volbou práva. Také je samozřejmě možné použití Vídeňské úmluvy zcela vyloučit. Za této situace se pak volba rozhodného práva předpokládá, jinak by totiž nastoupilo řešení pomocí kolizních norem, jehož výsledek mohl být pro smluvní strany často překvapující.

Není-li však druhá smluvní strana při uzavírání mezinárodní kupní smlouvy s českým partnerem příslušníkem smluvního státu a existuje vůle podřídit právní režim smlouvy Vídeňské úmluvě, pak nezbyvá, než aby došlo k volbě práva a v jejím rámci volbě Vídeňské úmluvy. Nebyla-li by situace takto řešena, došlo by k aplikaci Vídeňské úmluvy pouze tehdy, pokud by kolizní normy odkazovaly na použití českého práva pro právní režim smlouvy. V tomto případě by Vídeňská úmluva působila z pozice součásti vnitrostátního českého práva. Avšak za takové situace by velmi záleželo na tom, příslušníkem jakého státu je obchodní partner českého subjektu a jak se situace ve vzájemném právním poměru vyvíjí. Nedošlo-li by ke zvolení Vídeňské úmluvy v závazkovém vztahu s příslušníkem nesmluvního státu, pak by nastoupilo řešení pomocí kolizních norem mezinárodního práva soukromého.

Vídeňská úmluva je úpravou právního režimu mezinárodní kupní smlouvy tzv. metodou přímou, kdy pomocí přímých norem obsažených v mezinárodní vícestranné smlouvě jsou přímo stanovena práva a povinnosti potencionálním účastníkům právních závazkových vztahů. Vzhledem k tomu, že Vídeňská úmluva je datem svého vzniku starší než český obchodní zákoník a z porovnání obou právních úprav je nepochybná určitá podobnost, zdá se, že byla inspirací i pro jeho autory.

Z tohoto důvodu nelze než doporučit českým subjektům působícím v oblasti mezinárodního obchodu, aby se Vídeňské úmluvy neobávaly, neboť zřejmě bude z možných alternativ tou nejbližší právnímu režimu, jenž je jim z tuzemské každodenní praxe znám.

7. Neprovedení volby práva

V praxi nepříznivá situace nastává pro smluvní partnery mezinárodní kupní smlouvy tehdy, jestliže si opomenou zvolit rozhodné právo, popř. je-li daná volba neplatná. Jednotlivé právní řády mají totiž rozdílná řešení a smluvní strany se tudíž vystavují již několikrát v této práci zmíněnému riziku, že daná smlouva bude posuzována podle právního řádu, s nímž předem nepočítaly.

Je také samozřejmě možné, aby rozhodné právo nebylo zvoleno úmyslně. Tento postup však není obvyklý, neboť zanáší do vznikajícího právního poměru prvek nejistoty, který v zásadě nelze beze zbytku odstranit. Vzhledem k tomu, že takové situace řeší kolizní normy mezinárodního práva

soukromého, lze jen těžko předpokládat, že při vzniku smlouvy byla do detailů prozkoumána, prověřena a vysvětlena všechna rizika, která při jejich aplikaci mohou vzniknout. Tento postup se nejeví ani prakticky, ani pravděpodobný.

Nastane-li však situace, kdy není zřejmé, které právo je rozhodné, pak nezbyvá než se obrátit ke kolizním normám a ke kolizní metodě. České mezinárodní právo soukromé obsahuje kolizní normu řešící situaci, jakým právem se bude mezinárodní kupní smlouva řídit v § 10 zákona č. 97/1963 Sb. Toto ustanovení zákona stanoví, že pokud si strany nezvolí rozhodné právo, řídí se jejich závazkové vztahy právním řádem, jehož použití odpovídá rozumnému uspořádání daného vztahu.

U mezinárodní kupní smlouvy by tedy šlo o právo státu, kde má prodávající své sídlo. Příkladem lze uvést kupní smlouvu mezi státním příslušníkem Vietnamské republiky, který bude v pozici prodávajícího a českým subjektem jako kupujícím. Nebude-li rozhodné právo zvoleno ve smlouvě, pak by se podle § 10 zákona č. 97/1963 Sb. měl právní režim kupní smlouvy řídit vietnamským právním řádem.

K § 10 zákona č. 97/1963 Sb., je třeba doplnit, že jde o kolizní normu dispozitivní, jejíž použití mohou účastníci svým jednáním vyloučit a hraniční ukazatele nahradit. Platí tedy, že hraničních určovateli uvedených v § 10 (včetně toho, který je uveden v odst. 1) se použije, jen jestliže účastníci smlouvy nezvolili jiné právo rozhodné pro svou smlouvu.

Lze tedy doporučit zahájit v případě nezvolení rozhodného práva řízení u českého soudu či rozhodce, neboť jen tak může dojít s vysokou pravděpodobností k aplikaci § 10 zákona č. 97/1963 Sb. Aktivita v této fázi života právního vztahu vzniklého z mezinárodní kupní smlouvy musí nahradit nedostatky, které byly připuštěny v době jeho zrodu.

Pro situace, kdy nedojde k volbě rozhodného práva, je velmi důležité, zda druhá smluvní strana je státním příslušníkem smluvního státu Vídeňské úmluvy, či nikoli. Pokud ano, pak tedy platí, že právní režim kupní smlouvy podléhá plně Vídeňské úmluvě a aplikace § 10 zákona č. 97/1963 Sb. nepřichází v úvahu. Není-li však druhá strana státním příslušníkem smluvního státu Vídeňské úmluvy, pak pro vzniklou situaci bude platit to, co jsem uvedl výše.

Při uzavírání mezinárodní kupní smlouvy je především nutné se velmi dobře seznámit se státní příslušností druhé smluvní strany a samozřejmě také s jejím názorem na právní režim uzavírané smlouvy. Pro tento režim lze vždy doporučit volbu práva jako nástroj, který pro obě strany nejzřetelněji vyznačí možné důsledky a je důkazem o skutečném konsenzu, jehož bylo v procesu uzavírání smlouvy dosaženo.

8. Použité prameny

<http://www.mvcr.cz>

<http://www.pravniradce.ihned.cz>

<http://www.sagit.cz>